

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

18 września 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Tomasz Szanciło (przewodniczący)

SSN Adam Doliwa (sprawozdawca)

SSN Agnieszka Góra-Błaszczkowska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 18 września 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 24 czerwca 2022 r., V ACa 195/22,
w sprawie z powództwa B.F. i P.F.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o zapłatę, ewentualnie o zapłatę i ustalenie,

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od Banku spółki akcyjnej w W. na rzecz B.F. i P.F.
kwoty po 1350 (jeden tysiąc trzysta pięćdziesiąt) złotych tytułem
kosztów postępowania kasacyjnego.**

Adam Doliwa
(P.H.)

Tomasz Szanciło

Agnieszka Góra-Błaszczkowska

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 26 listopada 2021 r. Sąd Okręgowy w Bydgoszczy zasądził od pozwanego banku na rzecz powodów kwotę 86 847,10 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 4 września 2019 r. do dnia zapłaty (pkt 1); ustalił nieistnienie pomiędzy stronami stosunku prawnego kredytu w związku z nieważnością umowy kredytu nr [...] z 15 maja 2008 r. zawartej pomiędzy powodami B.F. i P.F. a Bankiem spółki akcyjnej w W. (pkt 2); oddalił powództwo główne (pkt 3) i rozstrzygnął o kosztach procesu (pkt 4 i 5).

Wyrokiem z 24 czerwca 2022 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku, po rozpoznaniu apelacji obu stron, sprostował oznaczenie przedmiotu sporu w *rubrum* zaskarżonego wyroku w ten sposób, że w miejsce słów „o ustalenie i zapłatę” wpisał słowa „o zapłatę ewentualnie o zapłatę i ustalenie” (pkt I); oddalił obie apelacje (pkt II) oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania odwoławczego (pkt III).

Sąd Apelacyjny podzielił w pełni ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy i przyjął je za własne.

Zgodnie z tymi ustaleniami 21 maja 2008 r. powodowie oraz L.F. zawarli z pozwanym umowę o kredyt hipoteczny indeksowaną kursem franka szwajcarskiego, na łączną kwotę 214 928 zł, na okres 420 miesięcy, na cele mieszkaniowe. Kredytobiorcy byli zobowiązani spłacać kwotę kredytu w CHF ustaloną w złotych polskich, z zastosowaniem kursu sprzedaży CHF obowiązującego w dniu płatności raty kredytu, zgodnie z Tabelą Kursów Walut Obcych Banku S.A. Kwota kredytu została powodom wypłacona w dwóch transzach.

W dniu 24 września 2008 r. strony zawarły aneks nr 1 do umowy, na mocy którego kredytobiorca L.F. został zwolniony z długu, a pozostali kredytobiorcy, tj. B.F. i P. F., przejęli całość zobowiązania z tytułu udzielonego kredytu. Tego samego dnia strony zawarły też aneks nr 2, którym zmianie uległ okres kredytowania i wynosił 540 miesięcy, w tym 24 miesiące karencji.

W umowie stron nie było żadnych postanowień dotyczących kursów PLN/CHF i zasad przeliczania świadczeń pomiędzy tymi dwoma walutami. Umowa została zawarta przez strony z wykorzystaniem przedłożonego przez bank wzorca umownego, bez możliwości negocjacji jej treści. Swoboda wyboru powodów

ograniczała się jedynie do możliwości jej zawarcia bądź odmowy jej zawarcia na warunkach przedstawionych jednostronnie przez pozwanego bank.

W okresie od 20 października 2010 r. do 20 lipca 2019 r. powodowie wpłacili na rzecz pozwanego tytułem spłaty rat kapitałowo-odsetkowych łączną kwotę 86 847,10 zł. Spłata kredytu nastąpiła w złotych. Pismem z 13 sierpnia 2019 r. powodowie złożyli pozwanemu reklamację, wnosząc jednocześnie o zapłatę przez bank na swoją rzecz kwoty 92 945,26 zł z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z umowy kredytowej w okresie od 20 sierpnia 2009 r. do 20 lipca 2019 r., w związku z zastosowaniem w umowie niedozwolonych klauzul umownych z uwagi na nieważność umowy w świetle przepisów prawa. W odpowiedzi pozwany bank uznał, że wiążąca go z powodami umowa jest ważna i skuteczna i nie znalazł podstaw do uznania roszczeń reklamacyjnych.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku skargę kasacyjną wywiódł pozwany bank, zaskarżając go w części, tj. w zakresie pkt II – w części, w jakiej Sąd drugiej instancji oddalił apelację pozwanego, oraz pkt III.

Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.: art. 385¹ § 1 i 2 k.c., art. 385² k.c. w zw. z art. 1 ust. 2 i 6 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 roku w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”) oraz § 8 ust. 4 Regulaminu kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku S.A.; art. 385¹ § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 pkt ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku - Prawo bankowe w zw. z art. 3 ust. 1 i art. 4 ust. 2 i art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, a także art. 111 ust. 1 pkt 4 Prawa bankowego; art. 385¹ § 2 w zw. z art. 56 w zw. z art. 354 § 1 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 i § 8 ust. 4 regulaminu Kredytowania; art. 385¹ § 2 w zw. z art. 65 § 1 i 2 w zw. z art. 358 § 2 i 3 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13; art. 24 i 32 ustawy o Narodowym Banku Polskim w zw. z uchwałą nr 47/2007 Zarządu NBP z 18 grudnia 2007 r. zmieniającą uchwałą 51/2002 Zarządu NBP z 23 września 2002 r.; art. 4 w zw. z art. 1 ust. 1 lit. a) i lit. b) ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw w zw. z art. 316 § 1 k.p.c. i art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13;

art. 189 k.p.c.; art. 118 k.c. i art. 120 w zw. z art. 405 w zw. z art. 410 § 2 k.c.; art. 481 § 1 w zw. z art. 455 k.c.; art. 487 w zw. z art. 496 i 497 k.c.

W skardze kasacyjnej sformułowano także zarzuty naruszenia przepisów postępowania, tj.: art. 378 § 1 w zw. z art. 387 § 2¹ pkt 2 k.p.c.; art. 278 § 1 w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.; art. 72 § 1 pkt 1 i art. 73 § 2 k.p.c.

Skarżący bank wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonym zakresie i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powodowie wnieśli o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej nie są zasadne.

Skarga kasacyjna została oparta na obydwu podstawach wskazanych w art. 398³ § 1 k.p.c., zatem w pierwszej kolejności konieczne jest ustosunkowanie się do zarzutów naruszenia prawa procesowego, albowiem ich prawidłowe zastosowanie jest warunkiem dokonania właściwej subsumpcji.

Z ustanowionego w art. 378 § 1 k.p.c. obowiązku rozpoznania sprawy w granicach apelacji nie wynika konieczność osobnego omówienia przez sąd w uzasadnieniu wyroku każdego argumentu podniesionego w apelacji. Za wystarczające należy uznać odniesienie się do sformułowanych w apelacji zarzutów i wniosków w sposób wskazujący na to, że zostały one przez sąd drugiej instancji w całości rozważone przed wydaniem orzeczenia (zob. postanowienie SN z 10 czerwca 2025 r., I CSK 893/24). Ponadto powszechnie wskazuje się w judykaturze, że naruszenie przez sąd drugiej instancji zasad sporządzania uzasadnienia orzeczenia (aktualnie uregulowanych w wyczerpujący sposób w art. 387 § 2¹ k.p.c.) jedynie wyjątkowo może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną, co ma miejsce, gdy skutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej (zob. np. wyroki SN z: 7 lutego 2024 r., II CSKP 1231/22; z 6 sierpnia 2025 r., II CSKP 509/23).

Również nie doszło do naruszenia przepisów postępowania przez

zaniechanie przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego. W myśl art. 278 § 1 k.p.c. o potrzebie zasięgnięcia opinii biegłego rozstrzyga sąd. Opinia biegłego nie ma w sprawie znaczenia rozstrzygającego i podlega ocenie jak każdy środek dowodowy. Przepis ten nie nakłada na sąd obowiązku dopuszczenia dowodu z opinii biegłego, lecz określa przesłanki dopuszczenia takiego dowodu w sytuacji, gdy zgodnie z art. 6 k.c. i art. 232 zdanie pierwsze k.p.c. strona wnioskuje o jego przeprowadzenie, zaś rozstrzygnięcie sprawy wymaga wiadomości specjalnych. Ustawodawca celowo użył w art. 278 § 1 k.p.c. sformułowania "może", podkreślając stosunkowo szeroki margines swobody dla sądu rozpoznającego sprawę, który może ocenić, czy w danym wypadku zachodzi potrzeba dopuszczenia dowodu z opinii biegłego (zob. np. wyroki SN z: 6 lutego 2025 r., II CSKP 1965/22; 6 sierpnia 2025 r., II CSKP 509/23). W okolicznościach sprawy taka potrzeba nie zachodziła, dlatego Sąd odwoławczy nie naruszył wskazanych przepisów prawa procesowego.

Pozwany podnosił, że orzeczenie jest wadliwe, gdyż Sądy *meriti* – wbrew przepisom kodeksu postępowania cywilnego – nie wezwały do udziału w sprawie trzeciego kredytobiorcy, tj. L.F. W tej materii w orzecznictwie przyjęto, że w sprawie przeciwko bankowi o ustalenie nieważności umowy kredytu i o zwrot nienależnych świadczeń spełnionych na jej podstawie po stronie powodowej nie zachodzi współuczestnictwo konieczne kredytobiorców (zob. uchwały SN z 19 października 2023 r., III CZP 12/23, OSNC 2024, nr 4, poz. 37, i z 26 października 2023 r., III CZP 156/22, OSNC 2024, nr 4, poz. 39). Zarzut pozwanego banku był zatem niezasadny.

Przechodząc do rozpoznania zarzutów naruszenia licznych przepisów prawa materialnego, wskazać należało, że są to zarzuty na ogół w ostatnich latach przedstawiane przez pozywane banki w tzw. sprawach frankowych, a ich bezzasadność została już przesądzona w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Zasadnicze zarzuty sprowadzają się do zakwestionowania interesu powodów, który uzasadniałby dochodzenie przez nich ustalenia nieważności umowy kredytu oraz do zakwestionowania zaistnienia podstaw upoważniających Sądy *meriti* do stwierdzenia nieważności spornej umowy. W ocenie strony skarżącej kasacyjnie powodowie nie wykazali, że przysługuje im interes prawny w żądaniu ustalenia

nieważności umowy kredytu, przez co orzeczenie Sądu drugiej instancji narusza art. 189 k.p.c. Ponadto interes prawny został skonsumowany przez wystąpienie z innym, dalej idącym żądaniem – o zapłatę. Poza tym, jak twierdzi skarżąca, w świetle wszystkich okoliczności faktycznych i prawnych sprawy nie można uznać, aby sporna umowa była nieważna lub doszło do jej upadku.

W judykaturze Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. należy oceniać elastycznie, z uwzględnieniem celowościowej wykładni przepisu, konkretnych okoliczności danej sprawy, szeroko pojmowanego dostępu do sądów i tego, czy w drodze innego powództwa (powództwa o świadczenie) strona może uzyskać pełną ochronę (zob. wyroki SN: z 9 lutego 2012 r., III CSK 181/11; z 17 kwietnia 2015 r., III CSK 226/14; z 23 marca 2018 r., II CSK 371/17; z 26 maja 2021 r., II CSKP 64/21; z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 44; z 19 listopada 2024 r., II CSKP 881/23). Ocena istnienia interesu prawnego musi uwzględniać, czy wynik postępowania doprowadzi do usunięcia niejasności i wątpliwości co do danego stosunku prawnego, i czy definitywnie zakończy spór na wszystkich płaszczyznach tego stosunku lub mu zapobiegnie. Interes prawny wyrażający się w osiągnięciu konkretnych skutków prawnych w zakresie usunięcia niepewności sytuacji prawnej powoda musi być analizowany przy założeniu uzyskania orzeczenia pozytywnego oraz przy analizie, czy w razie wyroku negatywnego może on osiągnąć tożsamy skutek w zakresie ochrony swej sfery prawnej w innej drodze, za pomocą wniesienia powództwa na innej podstawie prawnej (zob. np. wyrok SN z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22).

Sądy *meriti* prawidłowo w sprawie uznały, że powodowi przysługuje interes prawny w żądaniu ustalenia „nieważności umowy kredytu” (w istocie – nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu w związku z jej nieważnością). Dopiero ostateczne rozstrzygnięcie w zakresie powództwa o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego z umowy kredytu usunęło stan niepewności powodów co do zasadności uiszczania rat, których termin wymagalności jeszcze nie nastąpił, i sposobu rozliczenia umowy. Wyrok odnoszący się jedynie do roszczenia dotyczącego zapłaty nie zakończyłby definitywnie powstałego między stronami sporu. Kwestia wzajemnego rozliczenia jest bowiem konsekwencją stwierdzenia nieważności umowy. Wyłącznie zatem wyrok ustalający nieistnienie stosunku

prawnego jest w stanie usunąć w sposób kompletny stan niepewności istniejący pomiędzy stronami. Oznacza to, że nie jest wykluczone dochodzenie równocześnie zapłaty związanej z nieważnością umowy, jak i ustalenia nieistnienia stosunku prawnego kreowanego tą umową; o dopuszczalności takiego połączenia decydują właściwości konkretnego stosunku prawnego. Z uwagi na powyższe zarzut naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 189 k.p.c. okazał się zatem nieuzasadniony (zob. też np. wyrok SN z 19 grudnia 2024 r., II CSKP 722/24).

Jak wynika ze stanu faktycznego ustalonego w sprawie, strony zawarły umowę kredytu denominowanego kursem CHF. Według Sądów *meriti* postanowienia dotyczące przeliczenia kwoty kredytu i spłat na CHF są abuzywne, a bez nich umowa nie może funkcjonować, co prowadzi do wniosku o jej nieważności. Skarżąca podważa to stanowisko, formułując zarzuty, które już wielokrotnie były przedmiotem orzeczniczej analizy.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę kasacyjną podziela poglądy judykatury, w których wielokrotnie już wyjaśniono, że określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę z odwołaniem do tabel kursowych ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów oznaczania kursu waluty jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i obciąża kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu (zob. np. wyroki SN: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48; z 13 października 2022 r., II CSKP 864/22, OSNC 2023, nr 5, poz. 50). Takie postanowienia umowne, kształtując prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy są niedozwolone i nie wiążą konsumenta (art. 385¹ k.c.; zob. np. wyroki SN: z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22; z 9 września 2022 r., II CSKP 794/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 902/22). Postanowienia te należy uznać za niedozwolone niezależnie od tego, czy swoboda banku w ustaleniu kursu jest pełna, czy też w jakiś sposób ograniczona, np. w razie wprowadzenia możliwych maksymalnych odchyłeń od kursu ustalanego z wykorzystaniem obiektywnych kryteriów.

Sądy *meriti* prawidłowo oceniły jako niedozwolone klauzule przeliczeniowe zawarte w umowie stron, pozwalające pozwanemu bankowi na arbitralne (dowolne) ustalanie kursu walutowego stanowiącego podstawę do określenia wysokości udostępnionej powodowi kwoty kredytu i wysokości poszczególnych rat. Umowa łącząca strony nie limitowała swobody pozwanego w ustalaniu kursu waluty, zatem nie tworzyła realnego instrumentu chroniącego powodów przed ryzykiem arbitralności i nadużyć ze strony banku. Odwołanie w umowie do kursu ustalanego jednostronnie przez bank – bez wskazania zasad jego obliczania – umożliwiało mu oddziaływanie na wysokość zadłużenia kredytobiorców.

Należy też zauważyć, że wykładnia art. 385¹ § 1 k.c., w kontekście pojęcia „głównych świadczeń stron”, w aktualnej judykaturze Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości. Klauzule przeliczeniowe zastrzeżone w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej wyroku określają główne świadczenie kredytobiorcy (zob. m.in. wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22). W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej podkreśla się również, że za postanowienia umowne mieszczące się w pojęciu głównego przedmiotu umowy w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy uważać te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę (zob. wyroki TSUE: z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Árpád Kásler i Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Bogdan Matei i Ioana Ofelia Matei przeciwko SC Volksbank România SA, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Jean-Claude Van Hove przeciwko CNP Assurances SA, pkt 33, i z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA, pkt 35). Za takie uznawane są klauzule indeksacyjne lub denominacyjne (waloryzacyjne), jak i postanowienia odnoszące się do ustalonego w walucie obcej mechanizmu waloryzacji świadczeń (określane niekiedy jako „klauzule ryzyka walutowego”), które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy – konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (zob. wyroki TSUE: z 20 września 2017 r., C-186/16,

Andriciuc i in., pkt 37; z 20 września 2018 r., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, pkt 68; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44).

Wobec powyższego zarzuty naruszenia przez Sąd drugiej instancji art. 65 k.c., art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 1 ust. 2 w zw. z art. 4 ust. 1 i 2 oraz art. 6 ust. 1 i 2 dyrektywy 93/13 w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. okazały się bezzasadne.

Konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (zob. m.in uchwałę SN z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 87; uchwałę składu siedmiu sędziów SN – zasadę prawną z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; wyroki SN: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22). Uznanie bowiem, że postanowienia dotyczące przeliczania kwoty kredytu i uiszczanych spłat na walutę obcą są niedozwolonymi postanowieniami umownymi oznacza, że zgodnie z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., nie wiążą one kredytobiorców. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowny uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć z reguły skutek w postaci „przywrócenia” sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku tego warunku (zob. wyrok TSUE z 21 grudnia 2016 r., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Francisco Gutiérrez Naranjo i Ana María Palacios Martínez przeciwko Cajasur Banco i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA), pkt 61-62).

W uchwale składu całej Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 (OSNC 2024, nr 12, poz. 118), rozstrzygnięto, że w razie niemożności ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Sąd Najwyższy przyjął, że w razie uznania, iż postanowienie umowy

kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów.

Z uwagi na to chybiony jest zarzut, że wykonanie umowy bez klauzul przeliczeniowych jest możliwe poprzez wypełnienie powstałych w niej luk po usunięciu abuzywnych postanowień m.in. przez odwołanie się do art. 358 § 2 k.c., który jest przepisem o charakterze ogólnym, a nie dyspozytywnym. Ponadto przepis ten wszedł w życie 24 stycznia 2009 r. i nie ma zastosowania do umowy zawartej w 2007 r. (zob. też wyroki SN: z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22; z 28 kwietnia 2022 r., II CSKP 40/22; z 23 maja 2023 r., II CSKP 973/22). Nie jest również możliwe wypełnienie powstałych w umowie luk po usunięciu z niej abuzywnej klauzuli waloryzacyjnej przez odwołanie się do art. 56, 65 lub 354 k.c. czy przepisów prawa wekslowego (zob. np. wyroki SN: z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22; z 14 czerwca 2023 r., II CSKP 254/22; z 4 czerwca 2024 r., II CSKP 1213/22).

Także wejście w życie tzw. ustawy antyspreadowej z 29 lipca 2011 r. nie wpłynęło na ocenę abuzywności postanowień we wcześniej zawartych umowach kredytu oraz ich konsekwencji dla bytu tych umów (zob. np. wyroki SN: z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, i z 30 października 2024 r., II CSKP 1939/22). W szczególności, ocena czy postanowienie umowne jest niedozwolone, dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (art. 385² k.c.; zob. też uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2), a łącząca strony umowy została zawarta w 2007 r. Celem wprowadzenia w 2011 r. ust. 3 do art. 69 pr.bank. było wyeliminowanie tzw. spreadów bankowych, a nie zmiana istoty umowy kredytu, w wyniku czego kredytobiorcy posiadający umowy o kredyt denominowany lub indeksowany do waluty obcej uzyskali możliwość dokonywania spłat rat kredytu w tej walucie. Innymi słowy, nie doszło do przekształcenia takiej umowy w umowę o kredyt walutowy (zob. wyrok SN z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22).

Powołane w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia art 385¹ § 1 w zw. z § 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, art. 358 i 56 k.c. oraz art. 1 pkt 1 lit. a) w zw. z art. 4 ustawy antyspreadowej nie zasługiwały zatem na uwzględnienie.

W ocenie Sądu Najwyższego nie jest również uzasadniony zarzut skargi wskazujący na możliwość wypełnienia luki w umowie, powstałej na skutek usunięcia z niej klauzuli przeliczeniowej (art. 385¹ § 1 k.c.), przez odwołanie się do mechanizmu ustalania kursu walutowego przewidzianego w art. 358 § 2 k.c., tj. przyjęcia na potrzeby wyliczeń średniego kursu franka szwajcarskiego w NBP. W kwestii ewentualnego stosowania przepisów prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym, w celu zastąpienia wyeliminowanych z umowy postanowień abuzywnych, należy odwołać się do punktu 1 uchwały całego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w myśl którego w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, iż miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów.

W tym kontekście zasadne jest również odwołanie się do wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 26 marca 2019 r., C-70/17, Abanca Corporación Bancaria SA przeciwko Albertowi Garcíi Salamance Santosowi i Bankia SA przeciwko Alfonsowi Antoniowi Lau Mendozie i Verónice Yulianie Rodríguez Ramírez, w którym wykluczono, aby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach (pkt 54). Oznacza to, że nieuprawnione jest zastąpienie przez sąd postanowień niedozwolonych innymi, gdyż prowadziłoby to w istocie do zmiany treści łączącej strony umowy. Możliwość takiej zmiany umowy przez sąd stoi w sprzeczności z celami prewencyjnymi dyrektywy 93/13, gdyż przedsiębiorcy wiedzieliby, że nawet w razie zastosowania klauzuli niedozwolonej umowa zostanie skorygowana przez sąd w sposób możliwie najpełniej odpowiadający ich woli, a jednocześnie dopuszczalny w świetle przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych (zob. też wyrok TSUE z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W. i R.W. przeciwko Bankowi B. S.A., pkt 68). W związku z tym należy stwierdzić, że nie jest dopuszczalne zastosowanie przepisów o charakterze

dyspozytywnym w celu zastąpienia wyeliminowanych z umowy postanowień abuzywnych.

Warto podkreślić, że wyeliminowanie abuzywnych klauzul przeliczeniowych nie prowadzi do utrzymania w mocy umowy kredytu indeksowanego kursem CHF, jako kredytu złotowego, oprocentowanego według stawki LIBOR (zob. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22; z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 694/22; z 20 maja 2022 r., II CSKP 796/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 875/22; z 30 maja 2023 r., II CSKP 1536/22; z 22 czerwca 2023 r., II CSKP 1484/22; z 29 maja 2024 r., II CSKP 1048/23; por. jednak odmiennie wyroki SN: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22; z 18 sierpnia 2022 r., II CSKP 387/22; z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22; z 23 listopada 2022 r., II CSKP 923/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 272/22).

Na koniec należy się jeszcze odnieść do podniesionego w skardze kasacyjnej zarzutu naruszenia, przez błędną wykładnię, wskazanych przez skarżących przepisów regulujących przedawnienie roszczeń. To naruszenie prawa materialnego miało polegać na przyjęciu, że bieg terminu przedawnienia roszczenia restytucyjnego pozwanego banku, wynikającego z nieważnej umowy kredytu, nie rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stałoby się wymagalne, gdyby uprawniony bank podjął czynność w najwcześniejszym możliwym terminie, lecz że termin przedawnienia takiego roszczenia o zwrot kapitału kredytu nie mógł rozpocząć się wcześniej, aniżeli po złożeniu przez powodów jako konsumentów oświadczenia o zrzeczeniu się ochrony wynikającej z nieważności umowy, złożonego przed sądem w toku procesu o stwierdzenie nieważności umowy kredytu, po poinformowaniu powodów przez sąd o konsekwencjach nieważności umowy. Skarżący twierdzą, że Sąd drugiej instancji błędnie przyjął, iż roszczenie restytucyjne pozwanego banku o zwrot nienależnego świadczenia w postaci wypłaty kapitału kredytu nie było przedawnione w chwili złożenia przez bank oświadczenia o zatrzymaniu świadczenia restytucyjnego kredytobiorców i mogło stanowić podstawę do skutecznego zatrzymania świadczenia restytucyjnego powodów.

Powyższą kwestię rozstrzygnął Sąd Najwyższy w pkt 4 powoływanej już wyżej uchwały całego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. Zgodnie z tym orzeczeniem, jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bieg przedawnienia roszczenia banku o zwrot kwot wypłaconych z tytułu kredytu rozpoczyna się co do zasady od dnia następującego po dniu, w którym kredytobiorca zakwestionował względem banku związanie postanowieniami umowy. W uzasadnieniu Sąd Najwyższy wskazał, że niezależność roszczeń restytucyjnych pozwala na ich odrębną ocenę tak w zakresie szczegółowych przesłanek zwrotu nienależnego świadczenia, jak i przesłanek natury ogólnej, na przykład w kontekście przedawnienia. Nie można pominąć, że w przeważającej liczbie przypadków brak związania umową kredytu (jej nieważność) dotyczy stosunków między przedsiębiorcą a konsumentem. Kodeks cywilny przewiduje wówczas odmienne terminy przedawnienia (sześćoletni i trzyletni – art. 118 zd. 1 k.c.), jak też odmienne określa przesłanki uwzględnienia upływu terminu przedawnienia (art. 117 § 2¹ i art. 117¹ k.c. w odniesieniu do roszczenia przedsiębiorcy przeciwko konsumentowi oraz art. 117 § 2 k.c. w odniesieniu do roszczenia konsumenta przeciwko przedsiębiorcy. W dalszej części rozważań Sąd Najwyższy wyjaśnił, że w praktyce wola konsumenta co do tego, że nie chce być związany postanowieniem niedozwolonym, jest wyrażana przede wszystkim w sposób dorozumiany w okolicznościach, w których konsument dąży do realizacji swoich uprawnień wynikających z abuzywności klauzuli i – ewentualnie – z niezwiązania umową w całości. Może to nastąpić np. przez wystosowanie do banku wezwania do zwrotu kwot uiszczonych tytułem spłaty rat kredytu, ale także w każdy inny sposób, z którego będzie wynikała wola konsumenta powołania się na niedozwolony charakter postanowień. Jednoznaczna intencja realizacji uprawnień wynikających z abuzywności klauzuli objawia zarazem brak woli potwierdzenia jej obowiązywania. W konsekwencji należy uznać, że od tej chwili niedozwolone postanowienie lub umowa w całości stają się trwale bezskuteczne, co z kolei sprawia, że powstaje po stronie banku roszczenie o zwrot kwot uiszczonych na podstawie umowy. Roszczenie to ma charakter bezterminowy, a bank na podstawie art. 455 k.c. może wezwać konsumenta do niezwłocznego spełnienia świadczenia z takim skutkiem, że stan wymagalności roszczenia nastąpi kolejnego dnia po powołaniu się

przez kredytobiorcę na niedozwolony charakter postanowienia, co na podstawie art. 120 § 1 k.c. jest jednoznaczne z rozpoczęciem biegu terminu przedawnienia.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. z § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r. poz. 1935).

Adam Doliwa

Tomasz Szanciło

Agnieszka Góra-Błaszczkowska

(P.H.)

[SOP]